

TALLER 3ESO · AMPLIACIÓ

Ampliació · 3a avaluació (unitats 7-9)

Reptes una mica més exigents sobre el món del treball, el sector públic i els impostos, i l'economia sostenible, per a qui vol anar més enllà.

3a avaluació · Unitats 7, 8, 9

REPÀS TEÒRIC

U7. El món del treball: del salari brut al net

Quan treballes per compte d'altri convé distingir el **salari brut** (el que pacta l'empresa, abans de descomptes) del **salari net** (el que cobres de veritat al compte, després de llevar l'IRPF i les cotitzacions a la Seguretat Social). Eixes cotitzacions no són diners perduts: donen dret a sanitat, a la prestació per desocupació i a la futura pensió.

La **taxa d'atur** mesura els aturats sobre la població activa, no sobre tota la població; per això els estudiants que no busquen ocupació o les persones jubilades no compten. L'**atur juvenil** sol ser més alt que el general perquè qui comença té menys experiència i contractes més temporals.

De vegades hi ha **atur i vacants sense cobrir alhora**: és un problema de *desajust* entre el que busquen les empreses i la formació o les expectatives de qui busca ocupació. Per això la formació, inclosa l'FP, és la millor assegurança contra l'atur.

U8. Impostos i pressupost: progressivitat i justícia fiscal

L'**IRPF** és un impost **progressiu per trams**: la renda es dividix en franges i cada franja paga un percentatge diferent, més alt com més amunt. El tipus alt s'aplica **només a la part de renda que cau en eixe tram**, no a tot el que guanyes; per això canviar de tram mai et fa perdre diners.

L'**IVA**, en canvi, es cobra igual a tots pel mateix producte, així que pesa *més*, en proporció, sobre qui menys té (gasta quasi tota la seua renda): per això es rebaixa l'IVA dels productes de primera necessitat.

El **pressupost públic** reuneix els ingressos (sobretot impostos) i les despeses de l'Estat. Si gasta més del que ingressa hi ha **dèficit**, que es cobrix demanant prestat i genera **deute públic** (caldrà tornar-lo amb interessos). La **justícia fiscal**, arreplegada en l'article 31 de la Constitució, demana que cadascú aporte segons la seua capacitat econòmica.

U9. Economia sostenible: circularitat i empremta ecològica

L'**economia circular** allarga la vida dels productes (dissenyar per a durar, reparar, reutilitzar i, només al final, reciclar) enfront de l'**economia lineal** d'usar i tirar. La seua enemiga és l'**obsolescència programada**: fabricar productes perquè duren poc a propòsit i calga comprar-ne d'altres. Enfront d'ella, lleis europees com el **dret a reparar** obliguen a vendre peces de recanvi i a facilitar els arranjaments.

L'**empremta ecològica** mesura l'impacte que la nostra manera de viure té sobre el planeta: quants recursos consumim i quanta contaminació generem.

El **consum sostenible** entén que cada compra és un vot: les empreses produeixen el que la gent compra. Els **17 ODS** de l'Agenda 2030 (signada per l'ONU el 2015) són el marc comú per a millorar el món, i qualsevol projecte xicotet es pot connectar amb un o diversos: pensar en global, actuar en local.

EL QUE ÉS ESSENCIAL

- El salari brut és el que pacta l'empresa; el net és el que cobres de veritat, després de llevar impostos i cotitzacions.
- L'IRPF és progressiu: no tots paguen el mateix percentatge, paga més qui més guanya. Així l'Estat reparteix millor.
- L'economia circular allarga la vida dels productes; l'obsolescència programada és el contrari: fabricar coses perquè duren poc.

VOCABULARI

salari brut

salari net

progressivitat

pressupost públic

obsolescència programada

empremta ecològica

ODS

EXEMPLES RESULTATS

1. **Del brut al net.** Sara té un salari brut de 1.400 € al mes i li descompten 280 € entre IRPF i cotitzacions. Calcula el seu salari net i quin percentatge del brut s'emporten els descomptes.

Pas 1. Salari net = brut – descomptes = 1.400 – 280 = **1.120 €**.

Pas 2. Percentatge de descomptes = (descomptes ÷ brut) × 100 = (280 ÷ 1.400) × 100 = 0,20 × 100 = **20 %**.

Resposta: Sara cobra 1.120 € nets; els descomptes s'emporten el 20 % del brut. Eixos diners no es perden: financen serveis públics i li donen dret a sanitat, atur i pensió futura.

2. **Progressivitat de l'IRPF.** Ana guanya 12.000 € a l'any i paga el 10 % d'IRPF; Luis guanya 36.000 € i paga el 20 %. Calcula quant paga cadascun i explica per què l'IRPF és progressiu.

Pas 1. Ana: 10 % de 12.000 = 0,10 × 12.000 = **1.200 €**.

Pas 2. Luis: 20 % de 36.000 = 0,20 × 36.000 = **7.200 €**.

Pas 3. Compara: Luis guanya 3 vegades més que Ana, però paga 6 vegades més d'IRPF.

Resposta: l'IRPF és **progressiu** perquè qui més guanya paga un percentatge major (20 % enfront de 10 %) i, per tant, una quantitat molt major. Així contribueix més qui més té.

3. **Pressupost públic.** Un ajuntament preveu ingressar 120.000 € per impostos i gastar 100.000 €. Calcula la diferència, digues si hi ha dèficit o superàvit i explica què passaria en el cas contrari.

Pas 1. Diferència = ingressos – despeses = 120.000 – 100.000 = **+20.000 €**.

Pas 2. Com que ingressa més del que gasta, hi ha **superàvit** de 20.000 €.

Pas 3. Si fóra al revés (gastar més que ingressar) hi hauria **dèficit**: hauria de demanar prestat, i generaria deute que caldria tornar amb interessos.

Resposta: superàvit de 20.000 €; el cas contrari seria un dèficit finançat amb deute públic.

4. **Obsolescència i circularitat.** Un mòbil deixa de rebre actualitzacions als dos anys i comença a anar lent perquè en compres un altre. Explica què és l'obsolescència programada i proposa dues mesures d'economia circular per a allargar la vida de l'aparell.

Obsolescència programada: és fabricar productes perquè deixen de funcionar bé prompte a propòsit, de manera que hages de comprar-ne d'altres. Genera més residus i més despesa, i és el contrari de l'economia circular.

Dues mesures d'economia circular: 1) *reparar* el mòbil (per exemple, canviar la bateria) en compte de tirar-lo; 2) *reutilitzar-lo*, venent-lo o donant-lo de segona mà perquè una altra persona el continue usant. Si ja no servix, una tercera opció és *reciclar-lo* en un punt net.

Idea clau: les lleis de *dret a reparar* empenten justament en esta direcció, obligant a facilitar peces de recanvi.

REPTES

1. Pablo té un salari brut de 1.500 € al mes. Li descompten 300 € entre impostos i cotitzacions. Calcula el seu **salari net** i explica la diferència entre brut i net.
2. Marta té un salari brut de 1.200 € i li descompten 240 €. Calcula el seu **salari net** i quin percentatge del brut s'emporten els descomptes.
3. Explica per què l'**atur juvenil** (de 16 a 24 anys) sol ser més alt que l'atur de la resta de la població.
4. En un país hi ha atur (molta gent busca treball) i, alhora, milers de **vacants sense cobrir**. Explica com pot passar.
5. Un país té 1.000.000 d'habitants, però només 600.000 formen la **població activa**, dels quals 90.000 estan en atur. Calcula la **taxa d'atur** i digues per què no es calcula sobre el milió d'habitants.
6. Indica un **avantatge** i un **inconvenient** de treballar per compte propi (autònom) enfront de treballar per compte d'altri (assalariat).
7. Compara dues persones i raona per què l'IRPF és **progressiu**: Ana guanya 1.000 € i paga el 10 % d'IRPF; Luis guanya 3.000 € i paga el 20 %. Calcula quant paga cadascun.
8. Una persona guanya 20.000 € a l'any i paga el 12 % d'IRPF; una altra guanya 60.000 € i paga el 30 %. Calcula quant paga cadascuna d'IRPF.
9. **Vertader o fals, raonat**: «Si et pugen de tram en l'IRPF, pots acabar cobrant menys diners nets que abans de la pujada de sou.»
10. Un ajuntament té un pressupost de despesa de 50.000 € i ingressa per impostos 45.000 €. Li sobra o li falta diners? Quant, i què podria fer?
11. Explica amb les teues paraules la diferència entre **dèficit públic** i **deute públic**.
12. Per què es diu que l'**IVA** pesa més, en proporció, sobre una persona pobra que sobre una rica?
13. Classifica cada impost com **directe** o **indirecte** i digues sobre què recau: (a) IRPF; (b) IVA; (c) Impost de Societats.
14. Un mòbil deixa de rebre actualitzacions als 2 anys i comença a anar lent perquè en compres un de nou. Explica què és l'**obsolescència programada** i proposa dues mesures d'economia circular per a allargar la vida dels aparells.
15. Explica amb les teues paraules què és l'**empremta ecològica**.
16. Posa un exemple d'**economia lineal** i un altre d'**economia circular** amb un mateix objecte (per exemple, una samarreta).
17. El teu miniprojecte consisteix a organitzar un **mercadet de roba de segona mà** a l'institut. Amb quin ODS el connectaries i per què?
18. Molta gent creu que ser sostenible és, sobretot, reciclar. Explica per què **reduir** és millor que reciclar.

19. Posa **dos exemples concrets** de consum sostenible que podries aplicar en el teu dia a dia.

SOLUCIONARI

1. Salari net = salari brut – descomptes = $1.500 - 300 = 1.200 \text{ €}$.
El salari brut (1.500 €) és el que l'empresa paga en total; el net (1.200 €) és el que Pablo rep de veritat al seu compte, una vegada llevats els impostos i les cotitzacions a la Seguretat Social.
2. Salari net = $1.200 - 240 = 960 \text{ €}$.
Percentatge de descomptes = $(240 \div 1.200) \times 100 = 0,20 \times 100 = 20 \%$.
Els descomptes s'emporten el 20 % del seu salari brut.
3. Perquè qui comença **no té experiència** i les empreses preferixen contractar qui ja sap l'ofici. A més, els contractes dels més joves solen ser **temporals** i es trenquen abans en una crisi. Estudiar i formar-se reduïx eixe risc: a més formació, menys atur.
4. És un problema de **desajust**: el que oferixen les vacants (formació concreta, condicions, zona) no coincideix amb el que tenen o esperen les persones en atur. Falten treballadors amb certa formació, o els llocs estan lluny o tenen males condicions. No és que «ningú vulga treballar»: oferta i demanda no encaixen.
5. Taxa d'atur = $(90.000 \div 600.000) \times 100 = 0,15 \times 100 = 15 \%$.
No es calcula sobre el milió perquè la taxa d'atur mesura els aturats **només dins de la població activa** (els qui treballen o busquen ocupació). Xiquets, estudiants que no busquen i jubilats no formen part de la població activa.
6. **Avantatge** del compte propi: més **llibertat** per a organitzar el teu treball i decidir; els ingressos poden ser majors si el negoci va bé.
Inconvenient: més **risc** i inseguretat; si el negoci va malament, perds tu, i no tens un salari fix garantit. L'assalariat, al revés, té més seguretat i menys llibertat.
7. Ana: $10 \% \text{ de } 1.000 \text{ €} = 0,10 \times 1.000 = 100 \text{ €}$.
Luis: $20 \% \text{ de } 3.000 \text{ €} = 0,20 \times 3.000 = 600 \text{ €}$.
L'IRPF és progressiu perquè Luis, que guanya més, paga un percentatge major (20 %) i també una quantitat molt major (600 € enfront de 100 €). Així contribueix més qui més té.
8. Primera persona: $12 \% \text{ de } 20.000 = 0,12 \times 20.000 = 2.400 \text{ €}$.
Segona persona: $30 \% \text{ de } 60.000 = 0,30 \times 60.000 = 18.000 \text{ €}$.
La segona guanya 3 vegades més, però paga 7,5 vegades més d'IRPF: l'impost és progressiu.
9. **Fals**. L'IRPF és progressiu **per trams**: el percentatge més alt s'aplica **només a la part de renda que entra en el nou tram**, no a tot el que guanyes. Per això cobrar més mai fa que el teu salari net baixi: sempre et queda més diners que abans, encara que una part tribute a un tipus major.
10. Diferència = ingressos – despesa = $45.000 - 50.000 = -5.000 \text{ €}$: li falten 5.000 €.
Té un **dèficit** de 5.000 €. Podria reduir despeses, retardar alguna obra o aconseguir més ingressos (per exemple, una subvenció).
11. El **dèficit** és el que li falta a l'Estat en un any concret, quan gasta més del que ingressa.
El **deute** és els diners que l'Estat deu per haver demanat prestat (sumant els dèficits de molts anys) i que haurà de tornar en el futur amb interessos. El dèficit és d'un any; el deute s'acumula.
12. Perquè l'IVA es cobra **igual a tots** pel mateix producte. Una persona pobre gasta quasi tot el que guanya, així que paga IVA per quasi tota la seua renda; una persona rica estalvia una part, que no paga IVA. Per

això, en proporció als seus ingressos, l'IVA pesa més sobre qui menys té. Per a suavitzar-ho es rebaixa l'IVA dels productes de primera necessitat.

13. (a) IRPF → **directe**; recau sobre la renda de les persones (el que guanyes).
(b) IVA → **indirecte**; recau sobre el consum (el que compres).
(c) Impost de Societats → **directe**; recau sobre els beneficis de les empreses.
14. L'obsolescència programada és fabricar productes perquè deixen de funcionar bé prompte i hages de comprar-ne d'altres, cosa que genera més residus i més despesa.
Dues mesures d'economia circular: 1) reparar el mòbil (canviar la bateria) en compte de tirar-lo; 2) vendre'l o donar-lo de segona mà perquè una altra persona el continue usant.
15. L'empremta ecològica és una **mesura de l'impacte** que la nostra manera de viure té sobre el planeta: quants recursos naturals consumim i quanta contaminació generem. Com major és l'empremta, més pressió posem sobre la natura.
16. **Economia lineal**: compre una samarreta, la use poc i, quan em cansa, la tire al fem (extraure, fabricar, usar i tirar).
Economia circular: compre una samarreta de qualitat, la cuide i repare si es descús, la done a algú quan ja no la vull i, al final de la seua vida, la porte a un contenidor de roba per a reciclar-la.
17. Encaixa sobretot amb l'**ODS 12 (Producció i consum responsables)**, perquè fomenta reutilitzar la roba en compte de comprar-ne de nova, i reduïx residus. També es relaciona amb l'**ODS 13 (Acció pel clima)**, ja que fabricar menys roba contamina menys.
18. Perquè **reduir evita el residu d'arrel**: el que no es produïx ni es compra no contamina ni cal gestionar-ho després. Reciclar està bé, però és l'**última** opció: també gasta energia i recursos per a transformar el residu. Per això la regla de les erres posa primer reduir, després reutilitzar i reparar, i només al final reciclar.
19. Dos exemples vàlids:
 - 1) Portar una **botella reutilitzable** en compte de comprar aigua embotellada cada dia.
 - 2) **Reparar** la roba o els aparells abans de tirar-los i comprar-ne d'altres (també valen: comprar de segona mà, triar aliments locals i de temporada, o preguntar-te si de veritat necessites alguna cosa abans de comprar-la).